

“Calendaris municipals de Sant Cugat del Vallès, 1990-1998. Referents i agenda política”,
Gausac. Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat, 13 (XII-1998) 11-20.

Calendaris municipals de Sant Cugat del Vallès, 1990-1998. Referents i agenda política

Xavier Laborda

La sèrie dels calendaris i les publicacions municipals

Aquest article comenta els referents ideològics i l'agenda política que propalen els calendaris editats per l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, entre 1990 i 1998, alhora que manifesta l'interès antropològic que aporta el seu estudi. I considera dos àmbits d'interpretació, el referit als materials de l'esmentat Ajuntament, des d'una perspectiva històrica; i el que amplia la lectura a conjunts de calendari de diferents municipis, per comparar estils i estratègies de didàctica del temps i de les identitats socials. La sèrie s'inicia l'any 1990, dins la tercera legislatura municipal, governada a Sant Cugat per Convergència i Unió i presidida per l'alcalde Joan Aymerich. I la publicació dels calendaris, que ha saludat puntualment l'arribada de cada nou any, es manté fins l'actualitat. Els propòsits de la sèrie són dos, promoure el coneixement d'aspectes de la realitat històrica i contemporània de la ciutat, i ensems presentar la terminologia catalana relativa a aquests aspectes, dins d'un programa nacional de normalització lingüística. Els principals motius iconogràfics i textuais dels calendaris són el monestir, l'entorn urbà i natural del municipi, i els esdeveniments populars.¹

La comunicació municipal és un àmbit vast i interessant des de molts punts de vista, quan examinem la funció política i cívica que desenvolupa i, també, la combinació de recursos tècnics que empra, així com els formats i els suports, la periodicitat i la distribució entre els veïns. Una diversitat com aquesta, que augmenta si introduïm el criteri històric i la comparació entre períodes, palesa la importància d'aquest àmbit públic de la comunicació, ja sigui considerat com una part del patrimoni cultural de la ciutat, com un registre de polítiques d'identitat del consistori o bé com un inventari de campanyes i tòpics de l'equip de govern. No ens estem referint al vessant administratiu de la comunicació municipal, indubtablement essencial, i que es manifesta mitjançant reglaments, bans, edictes o mocions; tampoc als

---

¹ Vull agrair el suport tècnic i les orientacions que he rebut a l'Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès, de Pepita Solé, Ioia Satorras i, en especial, de Gemma Foj, qui ha llegit l'esborrany i ha aportat valuoses observacions.

Sobre el corpus de calendaris de Sant Cugat del Vallès que hem examinat, podem fer la següent relació d'edicions i títols. 1990: *El Monestir*. 1991: *Arquitectura modernista*. 1992: *Esports a Sant Cugat*. 1993: *L'entorn natural de Sant Cugat del Vallès*. 1994: *Passejant per Sant Cugat*. 1995: *Festes de Sant Cugat*. 1996: *A l'interior del Monestir*. 1997: *Joan Cabanas i Alibau. El primer fotògraf de Sant Cugat*. 1998: *Sant Cugat a vol d'ocell. Vistes aèries dels anys 50*. A l'annex figura la fitxa descriptiva dels materials, dipositats a l'Arxiu Municipal.

parlaments, entrevistes i comunicats d'explícit contingut polític, tinguin caràcter institucional o partidista. No ens referim a aquests àmbits administratius i deliberatius, sinó al de la comunicació espectacular o d'aparell —segons la distinció de la retòrica²—, de caràcter informatiu, o divulgatiu o festiu. Són exemples del gènere públic espectacular un butlletí municipal o el llibre de l'acció de govern, pel que fa a la informació; el catàleg d'una exposició monogràfica o els fulls sobre una campanya cívica, pel que fa a la divulgació; finalment, de caràcter festiu són els programes i pregons d'aplecs i festes del cicle anual.

Els motius i els formats farien de la seva menció una llarga exposició, la qual cosa no entra en el nostre propòsit, que és ressenyar una modalitat, aparentment menor i relativament efímera, com pot considerar-se el calendari. No obstant aquesta clara modèstia, contemplats en perspectiva, els calendaris murals de l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès formen una sèrie significativa, a l'hora de considerar la producció editorial de la corporació. Quasi una dècada de calendaris municipals, el primer dels quals va ser el de 1990, que tenia el monestir per motiu de divulgació lèxica i d'il·lustració fotogràfica. Les següents edicions van reflectir aspectes del modernisme arquitectònic de la ciutat, l'esport —era l'any 1992, és clar—, l'entorn natural, la fesomia urbana, les festes, l'interior del monestir, la vila dels anys cinquanta —retratada per Cabanas—, la dels anys cinquanta a vol d'ocell i, probablement, li seguirà un altre calendari amb vistes aèries del Sant Cugat actual.³

Referents ideològics

L'enunciació temàtica és un indicatiu dels referents que s'exposen als ulls del veïns, i que demana una mirada menys apressada per conèixer els continguts i, consegüentment, identificar els significats del missatge divulgat. Així, podem apuntar que el primer calendari havia escollit un motiu tan rellevant i previsible com el monestir, tret distintiu de la història de la població. I els seus breus continguts textuais i iconogràfics dividien l'objecte en dos camps, l'església i el claustre. Aquesta elecció comunica pel que diu i pel que declina dir. Comunica per la inclusió dels camps esmentats; també, per l'omissió de la resta de possibilitats, com ara l'entorn dels jardins o el palau abacial, que no considera. Al seu torn, la perspectiva escollida també aporta remarques profitoses sobre la connotació, perquè es comunica per la cosa mostrada i per la manera en que es presenta. I presenta aquí el monestir des l'òptica de l'ordre artístic i de la solemnitat arquitectònica, la qual cosa exclou considerar-lo com a àmbit de diversos usos socials o avaluar les condicions de conservació del monument. No és ociosa la menció d'aquests punts perquè seran de molta actualitat en aquest temps entre la població.

Per descomptat, un calendari no acostuma a ésser el vehicle per transmetre un debat ni esbombar una proposta crítica d'intervenció urbanística, social o artística; tot i així, podem assenyalar un exemple que infringeix aquesta apreciació. Referint-nos al calendari sobre el monestir, no fóra apropiat suggerir que hauria d'haver fet altra cosa que la que fa. Reprodueix tres fotografies antigues del monestir. Tan sols apuntem que les seves seleccions temàtiques són una presentació ideològicament coherent i intencional d'allò real. Un monestir ferm i de silencioses pedres dona idea de producte més que de procés, de realitat reeixida més que d'espai d'aplegament i reactivació social, de fetitxe identificador més que de matriu d'identificacions. Dit en altres mots, s'expressa la idea del monument, que és el missatge del discurs espectacular del calendari de 1990. No serà la única ocasió en què apareix aquest referent, ja que en 1996 proclama el títol de "A l'interior del monestir". Val a dir que, en aquest temps, el monument també ha estat motiu de polèmica, com testimonia el lema de la Festa de Tardor de 1992,

---

² L'esmentada distinció retòrica contempla els àmbits forense, el parlamentari o deliberatiu i, la que ara ens importa, l'àmbit espectacular o demostratiu. Aquest últim té una funció menys tècnica que els anteriors, i va adreçat a uns destinataris constituïts en públic, en agents que escolten i expressen la seva aprovació o rebuig segons unes convencions, per exemple mitjançant l'aplaudiment o els xiulets, també aplegant-se a l'entorn de l'acte i mostrant atenció o bé desinteressant-se de la qüestió. Val a dir que aquest gènere discursiu rep diversos noms, com epidíctic, demostratiu, espectacular o d'aparell, que entenem ací intercanviables.

³ Segons la informació de què disposem en el moment de la redacció de la present ressenya, a la tardor de 1998.

“Salvem el Monestir”, i encara abans, durant les edicions de 1981 i 1982 d’aquesta festa popular i reivindicativa que celebren les entitats.⁴ El plantejament del calendari de 1996, intitulat “a l’interior del monestir”, és diferent, ja que presenta amb més detall els elements del monestir, assaonats de comentaris històrics, la qual cosa imprimeix dinamisme al conjunt.⁵ El fet destriable, però, és la pervivència del referent com a tòpic social. Aquest caràcter central no prové tan sols de l’excel·lència artística del conjunt monumental, sinó de la seva concepció com a patrimoni cultural, com a escenari singular d’esdeveniments col·lectius i, fonamentalment, com a principi simbòlic i també material d’antigues i noves identitats comunitàries.⁶

Agenda política

Els discursos no són atzarosos, en el sentit d’imprevisibles o erràtics, ni sobretot independents del context polític. Pertanyen a un sentit i una trajectòria globals, a una activitat inscrita a l’agenda de l’actor emissor que és l’Ajuntament, en el cas que ens ocupa. Són una afer d’agenda de la política municipal; altrament, foren banals o, el que és pitjor, inintel·ligibles. En són exemple d’aquesta formulació, per esmentar alguns punts, el tema del monestir els anys 90 i 96, el de l’esport l’any de les Olimpíades a Barcelona —i també a Sant Cugat— o el dels entorns natural i urbà de 1993 i 1994. Òbviament, l’agenda inclourà obres, actes, discursos i materials editats o, el que és el mateix, activitats materials, convocatòries de significació simbòlica, parlaments amb substàncions contingut proposicional i, finalment, l’edició de publicacions. Aquí només considerem aquesta última qüestió, la de les produccions comunicatives, perquè és transcendent i intersubjectiva.

Per bé que no és el present escrit el lloc per establir acuradament els lligams temàtics entre els calendaris i altres publicacions, sí podem raonar la hipòtesi de la correlació discursiva, amb l’apunt d’uns detalls de l’agenda editorial de l’Ajuntament. Sobre el calendari de 1992, dedicat a l’esport per la coincidència olímpica, hi ha diferents intervencions institucionals, com la del programa plurianual “Viu l’estiu esportiu” i les nombroses salutacions de l’alcalde.⁷

L’emfasització que es fa en l’entorn natural i urbà del municipi als calendaris de 1993 i 1994

---

⁴ En dues ocasions més i consecutives de la Festa de tardor, apareix la referència reivindicativa d’usos i identitats col·lectives del monestir, “Espais del poble per al poble: Sant Cugat, ahir, avui i sempre a l’entorn del Monestir” (1981) i “Un Monestir per al poble” (1982), les quals remarquen l’interès de l’assumpte i el debat social que les entitats hi promovien. Sobre el contingut d’aquestes convocatòries, vegeu la precisa i valuosa recopilació de JOAN TORTOSA I ELENA BOSCH, *Festa de Tardor. Sant Cugat del Vallès, 1976-1994*, Sant Cugat del Vallès, Comissió de la Festa de Tardor, 1995.

Vegeu, també, les ressenyes de J. M. CONDE sobre el debat “Salvem el Monestir”, a *Gausac*, 1 (desembre, 1992) 119; i de JORDI CASAS sobre el llibre de J. Tortosa i E. Bosch, titulada “Els 20 anys de la Festa de Tardor o l’explosió de la societat civil”, a *Gausac*, 7 (desembre, 1995) 85.

⁵ Cada làmina trimestral està il·lustrada per tres fotos, amb els seus corresponents peus de foto i un breu text d’amplificació. Per exemple, es llegeix a un peu de foto: “Gall del monestir. Era a dalt del penell del campanar: segons la llegenda va cantar la nit de Nadal de 1351, en ser assassinat l’abat Biure mentre celebrava la Missa del Gall.”

⁶ Vegeu una mostra dels factors culturals que conflueixen sobre el referent del monestir i del patrimoni cultural, en general, a l’editorial de *Gausac*, núm. 11 (desembre de 1997). A l’escrit es reflecteix vivament i irregularment el debat social sobre l’abast ideològic de la memòria i del patrimoni cultural i natural de Sant Cugat del Vallès. Aquest editorial, que excepcionalment fa periodisme d’actualitat, crida l’atenció també per una argumentació vehement i parcial, on hi trobem unes manifestacions ambigües que poden ser enteses com una desqualificació política d’iniciatives populars de defensa d’espais naturals o sobre peticions veïnals sobre el Monestir. Vegeu una crítica elemental de X. LABORDA a *Gran Sant Cugat*, 27-2-1998, “Cartes dels lectors”, p. 4.

⁷ L’alcalde Joan Aymerich publica sengles salutacions als programes municipals de 1992, 1993 i 1994 de *Viu l’estiu esportiu*, que formen una sèrie textual ininterrompuda des de 1990. Prèviament a l’any olímpic, havia prologat el programa de patinatge del 3r. *Torneig Ciutat de Sant Cugat 1988* i el *Festival de Patinatge Artístic* de 1989; les edicions de 1988, 1989 i 1993 del *Torneig internacional de futbol base Ciutat de Sant Cugat*; també, les de 1989, 1990, 1993 i 1995 de la *Diada de Futbol base*. Figura un prefaci de l’alcalde a l’obra *Club Bàsquet Sant Cugat. Llibre històric 1943-1989* (Sant Cugat del Vallès, Club de bàsquet, 1989) i una salutació al programa 1990 de *V Torneig de Reis* del Patí Hoquei Club Sant Cugat. També consta la salutació de 1992 al programa del *V Torneig obert d’Escacs*.

pot tenir la seva correspondència en una publicació municipal de notable abast, perquè està adreçada als nens i nenes de les escoles de Sant Cugat, *El meu llibre de Sant Cugat*, editat conjuntament per l'Ajuntament de Sant Cugat i l'ICE de la UAB, una obra didàctica de Jaume Busquets, Francesc Carbó, Dolors Moreno i Àngels Ponsa, de la que aparegué al 1993 el llibre de l'alumne i dos anys més tard el volum del mestre.⁸ El monestir no ha quedat mensytingut tampoc en l'agenda editorial, adés amb catàlegs d'exposicions artístiques sobre els seus detalls —com el de 1990—, adés amb un excel·lent llibre didàctic en tres volums publicat l'any 1996.⁹ En aquesta darrera publicació, l'alcalde Aymerich manifesta la voluntat editorial del consistori, ja que “des de l'Ajuntament que presideixo —escriu al prefaci— s'han dedicat molts esforços els darrers anys per tal de fer arribar a la nostra població un coneixement més aprofundits de la seva realitat, de la seva història i, en definitiva, de la seva identitat”. I en un altre paràgraf, afegeix que “les possibilitats del nostre monument més emblemàtic són innombrables i abasten gairebé totes les èpoques històriques i tots els estils arquitectònics”, un missatge coherent amb el sentit museístic i històricament desconnectat de les inquietuds socials brandades a les edicions de la Festa de Tardor. La coincidència temporal i temàtica entre les esmentades obres —el catàleg i el llibre didàctic— i els calendaris sobre el monestir de 1990 i 1996, no seria significativa si no expressés un projecte comú de didàctica d'identitats. Per copsar aquest esperit, encara incipient al començament de la sèrie de calendaris, l'any 1990, hem de llegir la presentació que l'alcalde fa del calendari inaugural a la seva portada:

El calendari que us presentem es diferencia de qualsevol altre perquè vol ser un instrument de difusió del vocabulari específic del nostre Monestir, perquè tothom pugui conèixer el nom de les parts que el formen i les particularitats dels seus elements constructius. Aquesta iniciativa, sorgida del Servei Municipal de Català, no és aliena a la tasca de difusió de la història del Monestir, presentada en uns breus resums, elaborats per l'Arxiu Municipal, que ens parlen de les etapes constructives i la vida monacal. Creiem que és un bon element que connecta amb la importància cultural que té el Reial Monestir de Sant Cugat, joia arquitectònica mil·lenària que bé es mereix que tots coneguem una mica millor.
(*El Monestir*, calendari de 1990.)

Aquest text fundacional de la col·lecció de calendaris justifica la seva raó, enfront d'altres calendaris comercials o altres finalitats, en una funció doblement didàctica, la de la història i la realitat local —com hem explicat suara— i la de la normalització lingüística del català, que comentem a continuació.

Funció lingüística

Probablement, la funció lingüística dels calendaris no sigui ni la més aparent ni la més efectiva, però sí té una part simbòlica considerable. Els responsables d'aquest aspecte han fet la difícil tasca dels continguts lingüístics. I han hagut d'inserir uns termes i, en algunes edicions, unes definicions o explicacions complementàries en un marc més particularment apte per cridar

---

⁸ Vegeu les ressenyes d'ANTONI BARDAVIO, a *Gausac*, 5 (desembre 1994) 109; i 7 (desembre, 1995) 83. I, pel que fa a la consideració que l'administració municipal atorga a les publicacions pròpies, en són una mostra eloqüent les paraules de l'alcalde quan presenta el llibre *El monestir de Sant Cugat* (1996). “Creiem que l'estimació que puguem sentir envers la ciutat en que vivim —declara Joan Aymerich— té una relació directa amb el grau de coneixement que en tinguem. I tenim un especial interès que aquests coneixement s'iniciï a l'escola, des dels primers anys d'aprenentatge dels nens. Bona mostra d'això és l'edició de diversos materials didàctics, iniciada l'any 1992 amb *El nostre Ajuntament* i continuada els anys 1994 [*sic, en comptes de 1993*] i 1995 amb una publicació de *El meu llibre de Sant Cugat*.”

⁹ Catàleg: *El Claustre vist per 38 artistes*, col·laboren l'Ajuntament de Sant Cugat i el Patronat del Reial Monestir, s./d. (1990?). ALFREDO ARECHAVALA, GLÒRIA DÍEZ, GEMMA FOJ, ELVIRA GÜELL I CARME POMÉS, *El monestir de Sant Cugat. Una eina de treball*, Ajuntament de Sant Cugat i Catalana-Occident, amb la col·laboració de l'ICE de la UAB, 1996. 3 Vols.: “Una eina didàctica”. “Primària”, “ESO”. Vegeu sobre el llibre d'Arechavala i altres (1996), la ressenya de DOMÈNEC MIQUEL a *Gausac*, 9 (desembre, 1996) 139 s.

l'atenció visual sobre aspectes iconogràfics i de disseny que sobre matisos lèxics i llenguatges d'especialitat. En aquesta situació, el joc que pot donar la lectura dels mots pot ser diversa i fóra un qüestió interessant comprovar entre els usuaris si la recepció del mural té efectes específics —comprensió i ús del vocabulari— o genèrics, encara més intensos, com ara la difusió de la idea de que és convenient assolir una proficiència lingüística en català i la inducció a freqüentar fonts culturals adients.

L'edició dels calendaris ha corregut a càrrec del Servei municipal de català, actualment anomenat Consorci per a la normalització lingüística. I també ha participat en diverses edicions el Termcat, un centre oficial de terminologia que promou la recerca i l'assessorament en terminologia, per tal d'afavorir una política lingüística sobre metodologia del lèxic en català i de les seves equivalències en altres llengües.¹⁰

L'esquema didàctic que es desplega a la sèrie varia al llarg dels anys. La primera remarca que es pot fer és que el contingut textual i lèxic decreix notablement, fins el punt que en les últimes edicions la funció lingüística queda reduïda a l'expressió mínima, purament testimonial. Qui sap si aquesta evolució es deu a l'escepticisme respecte del paper que desenvolupa una perenne lliçó terminològica, penjada a un indret domèstic o a la feina, o bé es tracti de tot el contrari, després de constatar els especialistes que la normalització lingüística del català és un objectiu suficientment assolit.

Els calendaris exhibeixen models diversos de docència i d'autoaprenentatge. Segons les edicions, hi ha termes acompanyats d'explicacions semàntiques i històriques. En altres, termes escortats per una definició de diccionari. També trobem variacions monolingües i bilingües: termes en català i termes en les seves equivalències en català i castellà. Depèn de les edicions. Aquest inventari ens fa pensar en la riquesa de modalitats per afrontar dos problemes. Un és la dificultat d'una didàctica de la terminologia. El segon, les crítiques que pot merèixer un aprenentatge basat en unitats aïllades de contextos mes amples i de cicles discursius comprensius i integradors dels destinataris. Una edició incongruent amb aquestes exigències és la de 1995, un calendari en format de pòster i una sola làmina, dedicat a les festes; per una decisió editorial, el full ha de limitar-se a recollir dotze termes i està abocat a una insatisfactòria efectivitat. En aquest exemple concret, la tria dels termes arrisca caure en la banalitat d'allò evident o en l'exotisme quasi hermètic, per esmentar dos extrems. En altres casos, la no identificació —amb rètols i amb una tipografia diferent— de quins són els termes catalans i castellans, es pot experimentar l'estranya sensació de llegir la mateixa paraula dos cops. Cal afegir, que el text dels calendaris no és independent de la imatge, ans al contrari, la seva relació amb les il·lustracions és el millor principi per fer-lo atractiu i entenedor, cosa que és pot dir també a l'inrevés: les fotografies reproduïdes tenen una dependència similar del text, un fet que es fa evident quan aquest text és insuficient o, com succeeix al calendari de 1998, pràcticament inexistent, llevat dels quatre termes per pàgina. Aquesta última observació ens fa pensar en un aspecte fonamental de tota política lingüística, que va més enllà de la supervisió i la difusió dels termes que calgui. Consisteix en l'avaluació de la recepció d'aquests missatges i de l'acceptació del seu contingut. Ens preguntem, en definitiva, no tan sols sobre la idoneïtat dels materials lingüístics reproduïts sinó també sobre el seu veritable efecte, sobre l'acceptació i la incorporació al lèxic actiu dels lectors dels calendaris. Un altre punt que mereix una interrogació més limitada versa sobre els canvis en la didàctica de la terminologia, per tal d'esbrinar la seva intenció metodològica i l'avaluació que en fan les institucions editores; per què es canvia de model didàctic?; quins mèrits té cadascun dels models?, per què es tendeix al llarg de la sèrie a reduir el paper de la terminologia i encara més dels textos? Són preguntes d'interès sociolingüístic que suscita la sèrie, i que poden considerar-se com un mereixement del mateixos calendaris.

---

¹⁰ El Termcat va ser creat l'any 1985 pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Institut d'Estudis Catalans. L'organisme científic determina els criteris lingüístics que s'han d'utilitzar per a revisar i aprovar nous termes, així com la manera de tractar els barbarismes, la neoinímia i l'adaptació de mots d'altres llengües. El resultat d'aquest treball és la normalització dels termes, l'avaluació de l'acceptació pels parlants i els agents lingüístics, estandarditzar-los i difondre'ls.

La fal·làcia visual

A propòsit de la didàctica terminològica, hem apuntat la bona relació entre texts i imatges. I és oportú afegir un comentari sobre les fotografies, per bé que limitat a aquesta funció representativa, la de la imatge com a suport didàctic. La primera remarca que podem fer és que la tipologia fotogràfica és molt variada, així com el to que transmet. I, per tant, no val un judici general. Per fer una distinció bàsica, hi ha instantànies, com les que recullen escenes festives -1995-, algunes de l'arxiu Cabanas -1997- o les fotos aèries -1998-. I hi ha fotografies elaborades, com les solemnes del monestir -1990-, les de laboriosa composició escenogràfica de Santi de Pablo sobre l'esport -1992- o les més informals del passejant Mané Espinosa -1994-. Per acabar d'adobar-ho, tenim fotos firmades i altres anònimes. De les imatges anònimes, hi ha una sèrie, la de les fotos aèries d'un Sant Cugat dels anys 50, en la que es desconeix coses tan importants com la datació precisa i, sobretot, la finalitat de les mateixes. Aquesta sèrie prové dels fons de l'Arxiu Municipal, i així s'indica al peu de foto, però una informació tan escaridada s'avé malament amb la funció didàctica del calendari. Es troba a faltar aquí un text explicatiu sobre el seu origen o, el que pot ser el mateix, sobre les coses que s'ignoren sobre el material reproduït i sobre la raó de la seva elecció. I si aquesta última és que no hi ha altre material semblant a l'Arxiu, benvinguda sigui l'explicació i també les reflexions sobre les mancances videogràfiques de la població.

Direm alguna cosa més sobre l'edició de 1998,¹¹ perquè és la més recent i perquè no és raonable per causa de l'espai entrar en els detalls de tota la producció des de 1990 fins ara. Probablement, el calendari de 1998 no sigui el millor representant de la bona tasca editorial. I, tanmateix, o potser precisament per això, reflecteix molt bé el rerafons de l'aparell fotogràfic, en l'excel·lència i també en la fal·làcia de l'obvietat visual. La part profitosa, com ja ha estat insinuada, és la de mostrar les coses en detall i en perspectiva. Les imatges del Sant Cugat a vol d'ocell exposen panoràmicament un entorn urbà quasi irrecognoscible. A la primera fotografia, figura un monestir encara envoltat parcialment de camps, i flanquejat pel vell cementiri, el camp de futbol i la desolada esplanada de la plaça, que recorda més l'antiga era que un indret de fires o un fòrum. També ressalta, per exemple, l'artifici del Camí de la Torre, arranjat al peu de la muralla i sostingut per un talús aparellat. Aquesta i les altres imatges, que són una joia antropològica, ja que presenten un índex ric sobre les formes de vida d'un temps cultural ben diferent del que coneixem avui els sancugantencs —entenent per coneixement, en especial, una qüestió existencial, una pertinença a un espai vigent de vida—, aquestes imatges, dèiem, són doblement silencioses, estan adormides i no parlen el seu sentit per si mateixes. El doble silenci a que fem referència és deu, en primer lloc, a un oblit editorial —cosa fàcilment reparable—, el de no incloure un peu de foto sota les il·lustracions. Potser s'hagi cregut que era evident el que es reflectia, cosa rebutible sense esforç; però, per altra banda, les convencions editorials són taxatives: tota foto ha de portar un peu o llegenda sotaposada per acompanyar-la i identificar-la.¹² La segona causa del silenci, la més rellevant, ja no és responsabilitat dels editors, al menys, no de manera principal. I consisteix en el fet que les coses simbòliques, siguin paraules o imatges, han de ser interpretades per a assolir un sentit. La lectura implica un agent que es fa preguntes sobre el text o la imatge. Puc preguntar-me, com a receptor de la làmina del calendari, què hi veig en ella. Doncs bé, el que hi vegi jo, lector, no és el que hi ha en ella sinó el que projecto del meu coneixement i la manera com interrogo el motiu imprès al paper, segons els meus interessos, creences i valors. El text no té sentit sense el context; i el veritable context del text és el receptor, perquè els significats tan sols existeixen de la banda del lector, qui és l'únic que pot atorgar-los-hi sentit i intenció.¹³

---

¹¹ Vegeu la ressenya sobre el calendari de 1998 de ROGER GARCÍA, "El Sant Cugat d'ahir, protagonista del calendari de l'Ajuntament", dins *Gran Sant Cugat*, 9-1-1998, p. 5.

¹² Algunes làmines en què apareix el monestir es presenten per si soles, però tot i així no són únicament la foto del monestir, ja que poden incloure seccions més àmplies del centre urbà. A més, altres són més difícilment identificables, a despit de les referències presents; per exemple, la de la làmina de juliol i agost (que inclou l'actual escola Joan Maragall i la carretera de Rubí).

¹³ Aquests enunciats sobre la funció preeminent del lector i de la seva tasca interpretativa, remetent a la teoria de la recepció i de la hermenèutica. Vegeu una excel·lent presentació de l'esmentat paradigma

Una màxima que sintetitza aquesta proposta interpretativa afirma que rebre —llegir, observar— és inserir en el nostre propi discurs el discurs aliè; i incorporar-lo a l'horitzó d'aquest saber nostre amb el que entenem la vida, el món i a nosaltres mateixos. Hom buscarà allò propi en les velles fotografies, la casa on visqué la família, el carrer que més s'estimava o aquell paisatge que fou escenari d'exploracions personals i de socialització. I aquesta és una cerca dels vestigis existencials, però també hi ha una altra, intersubjectiva i cultural, com les formes de vida, les condicions de l'habitatge o els usos dels espais públics, per citar-ne alguns exemples genèrics dels propòsits de la ciència. I tot això, fruit de la recepció existencial i científica no hi és en les fotografies dels calendaris, tot i que podrien trobar-se. Les imatges no parlen per si mateixes, perquè estan nues de text i, sobretot, d'un cicle o una clau global d'interpretació. Al igual que es pot creure, erradament, que un text parla plenament si hom compren totes les paraules que el componen, amb més motiu es cau en la fal·làcia visual: la imatge és evident perquè tot ho mostra, segons proclama aquesta concepció ingènua de la comprensió iconogràfica, a la que tantes obres sobre història local s'acullen. No passa així amb tots els calendari municipals de Sant Cugat del Vallès, i no és norma incórrer en l'error de la fal·làcia visual. Però, en concret, l'edició de 1998 és una mostra de treball desaprofitat, reduït a allò pintoresc, a l'anècdota entre els vells santcugatencs i la mirada perplexa d'altres ciutadans.¹⁴

L'orde dels dies: una comparació

Una fotografia antiga porta la notícia de coses de temps enrera. I, tanmateix, corre el perill de no transcendir l'anècdota, perquè quedi desarelada del context històric i no tingui més entitat que ombra de fum. En aquest cas, l'exposició de la imatge o d'una col·lecció d'imatges més pròpiament comporta un homenatge a la desmemòria que a la comprensió d'aquell temps. En descàrrec dels calendaris examinats, hem de convenir que no són manuals d'història; compleixen altres funcions, entre elles està l'estètica, la d'exposar motius plàstics plaents i suggeridors. Ara bé, quan les eleccions iconogràfiques són tan evidents i persistents, al llarg de les edicions, la recuperació de la memòria històrica de la població de Sant Cugat mereix una concepció didàctica de la imatge i del text més acurada. Altrament, la banalitat pot emmirallar-se a les làmines d'aquestes taules dels dies penjades a la paret.

Mirant el calendaris com a conjunt i com a trajecte, es pot dir que el seu sentit resulta força interessant, ja que articula objectius de política lingüística i de coneixement de la població o, el que és el mateix, divulga unes formes verbals especialment triades i un patrimoni de l'arxiu fotogràfic de la ciutat. Alhora, promou uns sentiments de pertinença i identitat vinculats a la llengua i a l'entorn urbà i natural de la població. L'objectiu és clar i apropiat. I els comentaris que hem fet han intentat avaluar les condicions en que es porta a la pràctica l'esmentat objectiu. Una d'aquestes condicions és l'aplicació d'uns referents ideològics específics, la qual cosa vol dir que no hi ha una forma natural o neutra de reflectir la realitat i que, per tant, aquesta té una filiació ideològica innegable, en els trets de la qual no insistirem. D'això n'és una prova l'agenda política, que revela la correlació, si no la dependència, dels tòpics dels calendaris i la resta de la producció editorial de l'Ajuntament.

Nogensmenys, l'examen del material editat pot enriquir-se amb una lectura comparativa de produccions similars de diferents Ajuntaments. És més, una lectura significativa ha d'incorporar aquest context ampli. I la primera constatació és que la diversitat de funcions i continguts

---

interpretatiu a EMILIO LLEDÓ, *El silencio de la escritura* (Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, 1991) i *El surco del tiempo* (Barcelona, Crítica, 1992). També, una aplicació del model, a X. LABORDA, "Cartografía barroca y retórica del discurso", dins Fernández Prat, ed., *Teoría/Crítica, Ciencias del lenguaje y de las lenguas naturales*, núm. 3, Madrid, ed. Verbum, 1996; pp. 350-370.

¹⁴ En ocasions, el peu de foto pot ser una dificultat més, com succeeix a la làmina del calendari "Passejant per Sant Cugat" de 1994, on és llegeix que la fotografia presenta el carrer Endavallada, quan en realitat es veu el carrer Marges. Per altra part, la condició cultural de la fotografia, present a totes les seves realitzacions, és pregó al material del calendari de 1992, on figuren representats diversos esports amb la presència escenogràfica simbòlica d'esportistes en poses diferents, adés simulant la pràctica de l'esport, adés posant com a equip per la irònica càmera —l'equip de bàsquet—, adés representant una paràbola, com la de la patinadora que observa amb concentració l'escaquer mentre un jugador rumia el seu proper moviment.

ideològics que es confia als calendaris resulta molt gran. Potser, àdhuc, hom es trobi davant d'una diversitat inimaginable, habituat a l'estil i la intenció del corpus inicial, el de Sant Cugat del Vallès. Hem de descobrir i superar les reificacions.¹⁵ Amb aquest propòsit comparatiu i més perspicaç, volem esmentar dos exemples, els calendaris municipals de Rubí i de Viladecans, tots dos de 1998. El de Rubí, en un sol full mural, divulga el lema "la ciutat de la gent" i presenta una fotografia central, que mostra amb calidesa un grup de persones en un acte cívic, estressa les connotacions de identitat col·lectiva, de concòrdia i de satisfactòria interrelació. Per la seva banda, el calendari de l'Ajuntament de Viladecans, format per la portada i sis fulls bimensuals, de petites dimensions —un foli allargassat—, es fa ressò d'una campanya ecològica del municipi per salvar la seva franja costanera de platja i reserva natural: "Salvem la platja i el Remolar". I recull postals escrites i dibuixades per nens i nenes de les escoles de Viladecans, dins la campanya de defensa de l'entorn natural, amenaçat pel projecte d'expansió de l'aeroport de Barcelona. A la portada hi trobem els textos de dotze postals, en reproducció facsímil de la cal·ligrafia i l'ortografia, amb una riallera composició de diversos colors i disposició.¹⁶ A les altres pàgines trobem les il·lustracions dels infants, que produeixen un efecte intens i gratificant, probablement no tan sols per la qualitat expressionista d'aquesta condició, sinó també per un disseny coherent i canviant a cada pàgina. El resultat és un calendari que desborda sensibilitat i intensitat expressiva per comunicar, amb bondat i prudència, la causa conservacionista com a causa popular i, alhora, institucional. Hi ha un altre pla de continguts, discretament divulgats aquests, i que tenen una entitat equiparable als indicats suara. Al costat de la taula de cada mes, hi figura un resum dels dies rellevants, siguin festes tradicionals o religioses, festes majors o de barri, convocatòries esportives o certàmens culturals, celebracions d'associacions de veïns i altres entitats, diades i dates de reivindicació, festivals o el final del curs escolar. Fins i tot, algunes d'aquestes dates de l'agenda de la població de Viladecans apareixen destacades gràficament a la taula del mes; per exemple, el número del dia 21 de febrer, Carnestoltes, es

---

¹⁵ En filosofia s'emptra el terme de la reificació per designar aquest efecte falsament naturalitzador, aquesta impressió de que el que es coneix és per força la vera i única realitat possible. La reificació és un concepte afí a la alienació, al desconeixement de la natura social del coneixement i de les pràctiques antropològiques, així com dels productes concrets d'una ideologia, d'un partit polític o d'una comunitat. En particular, la reificació parla de l'error de prendre per un producte el que és un procés, per una cosa el que és un símbol, per una realitat el que és un valor, per una evidència del sentit el que és una elecció moral i col·lectiva.

¹⁶ Aquesta és la transcripció dels textos de la portada del calendari de l'Ajuntament de Viladecans de 1998: "**Ajuntament de Viladecans.** Les postals que podem veure en aquest calendari han estat escrites i dibuixades pels nens i nenes de les escoles de Viladecans, dins la campanya Salvem la platja i el Remolar."

"No puede ser: el aeropuerto es pequeño y el remolar muy pequeño." (Jordi)

"No destruyais la playa."

"Hola, sóc L'Anna i hos demano que no mateu als animals per fer un aeroport. No feu mal al mediambient, ja hi han aeroports. Sisplau."

"Els nens i nenes del Pau Casals no volem que facin l'aeroport a la platja de Viladecans". (Fernando)

"A la platja volem jugar i no veure avions a terra" (Jose)

"Nos hemos unido todos con el fin de no ampliar el aeropuerto. Esperamos que todo lo que estamos haciendo sirva para algo. Si ampliáis (,) el Remolar i la playa se haran más pequeños. Por favor no los amplíeis." (J.)

"Salvem la platja i el Remolar". (Lorena, 6 anys.)

"La natura es molt bonica no la em de destruir."

"Solament he estado en ese parque una vez pero ha valido la pena ir. ¿No creéis que hay bastante aeropuerto. Ese lago tan bonito, bello y natural y esos pobres animalitos dime . donde iran. Fuera paridas! Lo digo en serio. No agais eso que os vais a arrepentir... bueno vosotros teneis la última palabra. Hacer lo correcto y gracias por lo natural." (Lucas)

"¿Hola! Me llamo Eva Maria quiero salvar la playa y los animales y los niños que se bañan en ella. Queremos más una playa que un europuerto." (Eva Maria)

"Seguro que no le gustaria a nadie que izieran una pista de avión alado de su casa pues asi que no la agan en la plalla. Adios i Gracias." (Oscar)

"Tothom no te la sort de tenir platja al seu poble, si no la cuidem no arribaran a conèixer-la".

representa en cos més gran, a color diferent, i en posició i orientació irregulars, ja que l'u dona l'esquena al dos, en senyal de capgirament i bogeria. En conjunt, podem inventariar dos nivells conceptuals al calendari de Viladecans, el de la reivindicació de la platja, propi de l'agenda política immediata, i el dels dies cívicament destriables, en què és projecta un model antropològic que combina fites institucionals, associatives, religioses i culturals de divers caire.¹⁷

La sèrie com a jaciment congruent i abundós

La comparació entre els programes ideològics d'aquests calendaris de Rubí, Viladecans i Sant Cugat del Vallès presenta semblances i notables diferències. Presenta aspectes immediats i intuïtius sobre els estils, les legitimitats polítiques, la configuració del temps, la suggestió d'actituds i la instigació del comportament. No obstant això, és una aproximació insuficient discernir entre un estil oficialista i un altre informal; entre la solemnitat, la grandiloqüència, i la parla dels afectes; entre una veu que declara una comesa educativa i la polifonia d'un manifest afaïxonat per tantes mans; entre una antropologia genèrica d'allò col·lectiu i una altra múltiple i potser contradictòria; entre una invitació a la contemplació i la invitació a la discussió; entre la memòria dolçament acrítica de la melangia i la identitat no essencialista que sorgeix del conflicte i l'acord... Sens dubte, aquest trets, proposats com a exemplificació d'oposicions imaginables, no descriuen el perfil dels calendaris presentats aquí. El seu interès, però, rau en què podem orientar-nos vers un projecte comparatiu i interpretatiu exigent. Un projecte que sosté que les taules del temps expressades als calendaris municipals són, entre altres coses, un gran àmbit d'estudi del referent ideològic, l'agenda política i el model antropològic del temps social dins una comunitat.

Quines són les condicions que permeten trobar un sentit a la sèrie de Sant Cugat del Vallès? És clar que cal tenir present un context local més ampli, format per les publicacions corporatives. D'aquest conjunt importa esbrinar tendències, tòpics i l'argumentari o repertori de raonaments i demostracions invocades. A la condició contextual hem d'addicionar el coneixement de la situació, que és la condició material de les pràctiques discursives i de les funcions que abasten. Contemplat tot el conjunt, no sembla agosarat considerar el calendaris com un jaciment congruent i abundós en significacions, que pot parlar de manera concisa i diacrònica de la totalitat dels discursos. Parla, en definitiva, de tres elements preeminents: la presència d'un agent institucional, l'aplicació d'una pedagogia d'identitats i la convergència de funcions ideològiques i d'agenda consistorial. El calendari presenta una ambició exhibicionista, que és ètica —en el sentit etimològic de presentació d'un mateix— o d'imatge pública —en termes moderns—, ja que aspira a publicitar primerament la identitat de l'emissor, aquest agent institucional múltiple (Ajuntament, Generalitat de Catalunya) i polimorf (Servei de català, Arxiu municipal, Jardineria i paisatge, Termcat); presenta l'ambició d'esdevenir un referent comú del món privat o social en què s'exhibeix com a fidel garant del flux dels mesos. Cada calendari és l'adiament diari, en la seqüència màxima de l'any, a què emplaça els ciutadans que gaudeixen d'un instrument mural i decoratiu, a despit de la sospita que sigui una consulta i una pràctica estètica sociològicament desplaçades. Una nota inequívoca de la presència de l'agent és la presentació que fa l'alcalde Aymerich dels dos primers calendaris.

En segon lloc, després del desig de l'Ajuntament de ser-hi present arreu, la sèrie compta com una pedagogia d'assumptes i de la seva versemblant presentació. La voluntat de confeir una versió ferma i hàbil, una ortoversió, no pot ésser absent ni tampoc secundària. Els continguts varien i, tanmateix, es mantenen invariables en la seva funció inclusiva, la de promoure una identitat o, més exactament, el reconeixement d'aquesta identitat en les imatges del present i del passat, de la tradició i de la modernitat. En mirar aquestes làmines, com imagina un autor local de col·leccions de fotografies en què es sospesa el passat contra el present, "alguns tornaran a viure records ja gairebé oblidats, els més joves descobriran llocs molts diferents als que hem conegut, i els ciutadans més nous tindran la curiositat de veure com era i com és la ciutat que

---

¹⁷ Sobre la presentació del calendari de 1998, vegeu *Viladecans. Revista d'informació Municipal*, núm. 51, desembre de 1997, portada. S'inclou un exemplar del calendari. Al mateix número de la revista, el quadern *Agenda 21. El mirador de la Vidala*, revista de medi ambient, núm. 1, desembre de 1997, pàg. 4.

han escollit per viure-hi”.¹⁸ Són unes paraules clarividents respecte de les identitats comunitàries del municipi, en una situació urbanística i social molt canviant, amb transformacions intenses i no exemptes de conflictes. L’aspecte blasmable d’aquesta pedagogia de la imatge, com s’aprecia en algunes edicions, és la fal·làcia de l’obvietat visual o la creença que les coses s’expliquen per si mateixes i que, àdhuc concedint que parlessin el seu sentit, aquesta improbable explicació patiria d’un defecte ideològic, la manca d’esperit crític, la separació entre el món viscut i el món pensat, la negació, en definitiva, de la fragància de la Il·lustració i de la seva proclama d’emancipació del lector. Aquest punt, però, no destaca més que altres vestigis culturals i antropològics que ofereix la sèrie de calendaris de l’Ajuntament de Sant Cugat del Vallès des de 1990, que han estat comentats en aquest article com un sondatge de la comunicació corporativa de les últimes legislatures municipals. Apunta a una intenció global, com hem indicat més amunt, la de considerar el calendaris com un jaciment concís i històric que pot fer més comprensible altres discursos. La prova irrefutable de l’interès d’aquesta sèrie de calendaris és que branda la idea més preuada de les institucions públiques, la perspicàcia més gran que acredita és que enarbora el principi de legitimitat i prestigi més intens de l’Estat. Aquest principi és la idea del temps i del futur,¹⁹ un domini que no li pertany ni li pot pertànyer, perquè és inexistent. L’anunci del futur i la promesa implícita de la seva millor administració, com a capital simbòlic de l’il·lustre amfitrió municipal.

Annex: fitxa dels calendaris

Font: Arxiu Municipal de Sant Cugat del Vallès.

1990: *El Monestir*. Portada, tres làmines i una guarda posterior, de 41’5 x 63 cm. Làmines bimestrals. A la portada, croquis de la planta del monestir i prefaci de presentació de l’alcalde J. Aymerich. Termes en català relatius al monestir i un text explicatiu. Una foto per làmina (façana de l’església, claustre, absis), d’autor anònim. Editat per l’Arxiu Municipal, la Direcció general de política lingüística de la Generalitat, el Servei municipal de català i l’Ajuntament de Sant Cugat del Vallès. Disseny, estudi Ferran Sendra.

1991: *Arquitectura modernista*. (Exemplar no il·localitzable.)

1992: *Esports a Sant Cugat*. Portada, dotze làmines i un full informatiu sobre els centres esportius de la localitat i, en particular, del Centre d’Alt Rendiment Esportiu, de 40’1 x 40’5 cm. Làmines mensuals. Terminologia en català i castellà, i text explicatiu. Fotografies de Santi de Pablo. Edició de Política Lingüística, Ajuntament i Servei municipal de català. Producció: Impremta Municipal.

Rètols de les fotografies: muntanya i atletisme; petanca; bàsquet; hoquei herba i hoquei patins; gimnàstica, hípica, esquaix i natació; golf i tennis; ciclisme; hadbol i rugbu; esports per a tothom [gimnàstica, ball i altres]; futbol, futbol-sala; patinatge artístic i escacs.

1993: *L’entorn natural de Sant Cugat del Vallès*. Portada sense il·lustració i sis làmines de 36 x 64 cm. Làmines bimestrals. Terminologia en català i castellà, i text explicatiu. Fotografies de Santi de Pablo, E. Costa, Robert Penya i Teresa Franquesa. Edició del Servei municipal de català, Arxiu municipal, Jardineria i paisatge, Ajuntament i Política lingüística. Producció: Simón Pujol, S.L.

Peus de fotos: pi d’en Xandri; rierol; pantà de Can Borrell; conreu; erola; font groga.

---

¹⁸ Tomàs Grau i Garriga (1996 i 1998): *Sant Cugat, un passeig per l’ahir i l’avui*, 2 volums, Sant Cugat del Vallès, Tot Sant Cugat; citació de la “Introducció” del volum 2.

¹⁹ Sobre la crítica de la idea de futur com a valor de canvi polític, vegeu el pensament d’Agustín García Calvo a bona part de la seva obra, per exemple, a *Qué es el Estado* (Barcelona, La Gaya Ciencia, 1976) i *Contra la paz, contra la democracia* (Barcelona i Madrid, Virus Editorial i Ediciones Orates, 1992).

1994: *Passejant per Sant Cugat*. Portada i quatre làmines de 30'1 x 50'3 cm. Làmines trimestrals. Terminologia en català i castellà. Fotografia de Mané Espinosa. Edició del Servei municipal de català, Ajuntament i Arxiu municipal. Producció: Idees.
Peus de foto: carrer d'Endavallada [però, vista de Marges]; carrer Sant Domènec; carer Sant Joaquina; carrer Major.

1995: *Festes de Sant Cugat*. Una làmina mural de 58'6 x 85 cm. Sis termes en català i la definició. Tretze fotografies de Mané Espinosa i Joan Llamas, al·lusives als termes de la festa. Edició del Servei municipal de català, Ajuntament i Arxiu municipal.
Termes: carretilla, cascavell, ceptrot, cordonista, espolsada, haca, massa, risto, sac de gemecs, tarota, traginer-era, vano, xanca.

1996: *A l'interior del Monestir*. Portada i quatre làmines de 30'1 x 49'9 cm. Làmines trimestrals. Termes en català i l'explicació corresponent. Tres fotografies de Mané Espinosa per làmina, amb peu de foto i definició de termes. Edició a cura de l'Ajuntament de Sant Cugat.
Peus de foto: gall del monestir; rotlle del campanetes; escut del monestir; pica baptismal; picaporta; rentamans de marbre; arqueta de plata; relicari-pectoral; tomba de l'abat Ot; frontal de l'altar de la Mare de Déu de Sant Cugat; calu de volta del cimbori; retaule de Sant Medir.

1997: *Joan Cabanas i Alibau. El primer fotògraf de Sant Cugat*. Portada i dotze pàgines més, impreses a les dues cares, de 40 x 40 cm. Una pàgina per mes, amb una fotografia de Joan Cabanas, acompanyada de diversos termes en català —al·lusius a l'aart de la fotografia— i les seves definicions. Fotografies dels anys quaranta. Edició del Servei municipal de català, Ajuntament i Arxiu municipal.
Peus de foto: els Reis Mags a la Unió (1944); panoràmica del Colomer (anys 40); grup d'escolans (1949); grup de ballarines (1946); processó del Corpus, capella al carrer (1950); grup de bastoners i geganters (anys 40); autobús de Valldoreix (anys 40); bal de sardanes a l'envelat (1958); noies a l'Auxilio Social, a la Unió (anys 40); pas d'una cursa ciclista per Sant Cugat (1949); grup infantil de caramelles a la plaça del Doctor Galtés (1949); vista de la riera de Sant Cugat (anys 40).

1998: *Sant Cugat a vol d'ocell. Vistes aèries dels anys 50*. Portada (sense il·lustració) i sis làmines de 40 x 40 cm. Làmines bimestrals. Terminologia en català i castellà relativa al motiu de les fotografies, d'autor desconegut. Edició a cura del Consorci per a la normalització lingüística, Ajuntament i Arxiu municipal. Producció: Publicitat i Edicions.

Les edicions d'aquests calendaris han estat a cura de Gemma Foj, per l'Arxiu Municipal, i de Maria Lluïsa Gallego, pel Consorci per a la normalització lingüística. Els calendaris han estat distribuïts gratuïtament a les dependències municipals. El tiratge de les edicions és de dos mil exemplars.